ACADEMIA ROMÂNĂ

ȘCOALA DE STUDII AVANSATE A ACADEMIEI ROMÂNE
DEPARTAMENTUL DE ȘTIINȚE ECONOMICE, SOCIALE ȘI JURIDICE
INSTITUTUL DE CERCETARE A CALITĂȚII VIEȚII

– TEZĂ DE DOCTORAT –

Conducător științific,
Prof. univ. dr. Sorin CACE

Doctorand,
Elena Daniela OPREA

BUCUREȘTI
2026

ACADEMIA ROMÂNĂ

ȘCOALA DE STUDII AVANSATE A ACADEMIEI ROMÂNE
DEPARTAMENTUL DE ȘTIINȚE ECONOMICE, SOCIALE ȘI JURIDICE
INSTITUTUL DE CERCETARE A CALITĂȚII VIEȚII

– TEZĂ DE DOCTORAT –

Titlul: IMPACTUL VOLUNTARIATULUI ÎN ROMÂNIA ÎN ANII 2022 - 2025

Conducător științific,
Prof. univ. dr. Sorin CACE

Doctorand,
Elena Daniela OPREA

BUCUREȘTI
2026

ACADEMIA ROMÂNĂ

ȘCOALA DE STUDII AVANSATE A ACADEMIEI ROMÂNE
DEPARTAMENTUL DE ȘTIINȚE ECONOMICE, SOCIALE ȘI JURIDICE
INSTITUTUL DE CERCETARE A CALITĂȚII VIEȚII

REZUMATUL TEZEI DE DOCTORAT

Titlul: IMPACTUL VOLUNTARIATULUI ÎN ROMÂNIA ÎN ANII 2022 - 2025

Conducător științific,
Prof. univ. dr. Sorin CACE

Doctorand,
Elena Daniela OPREA

BUCUREȘTI
2026

CUPRINS

INTRODUCERE.....5

CAPITOLUL I PRECIZĂRI CONCEPTUALE, FUNCȚIILE SOCIALE ȘI ROLUL VOLUNTARIATULUI.....16

1.1. Contextul contemporan și relevanța studiului voluntariatului.....16

1.2. Definirea voluntariatului.....19

1.3. Funcțiile voluntariatului.....26

1.4. Voluntariatului, sector distinct.....32

1.5. Dimensiunea strategică a voluntariatului în guvernanța social.....32

1.6. Contribuția voluntariatului la elaborarea politicilor publice.....33

1.7. Voluntariatul - furnizor de servicii sociale.....35

1.8. Rolul voluntariatului în promovarea coeziunii sociale.....36

1.9. Voluntariatul ca indicator al maturității sociale.....37

CAPITOLUL II. ISTORIA VOLUNTARIATULUI DIN PERSPECTIVĂ SOCIOLOGICĂ.....38

2.1. Evoluția istorică a voluntariatului.....39

2.1.1. Voluntariatul în societățile antice.....40

2.1.2. Voluntariatul în Evul Mediu și Renaștere.....41

2.1.3. Asistența socială voluntară în perioada pre-modernă.....42

2.1.4. Emergența voluntariatului modern (secolele XVIII-XIX).....43

2.1.5. Perioada interbelică. Consolidarea voluntariatului organizat.....45

2.1.6. Era postbelică. Transformarea și expansiunea sectorului voluntar.....47

2.1.7. Globalizarea și digitalizarea voluntariatului (1990 - prezent).....47

2.2. Istoria voluntariatului din România.....52

2.2.1. Istoria voluntariatului din România în perioada pre-comunistă.....52

2.2.2. Perioada comunistă. Destructurarea și pseudovoluntariatul.....59

2.2.3. Voluntariatul în perioada post-comunistă.....65

CAPITOLUL III. VOLUNTARII ȘI MENIREA LOR TRANSFORMATOARE.....74

3.1. Voluntarii, arhitecți ai coeziunii sociale. O interpretare sociologică.....74

3.1.1. Rolul sociologic al voluntarilor.....74

3.1.2. Importanța strategică pentru societate……..75
3.1.3. Misiunea civilizatoare……..76
3.1.4. Căutarea sensului în acțiunea colectivă……77
3.1.5. Menirea transformatoare……..77
3.1.6. Beneficiile multidimensionale pentru societate……....78
3.1.7. Voluntariatul ca antidot la criza modernității……79
3.1.8. Voluntarii ca arhitecți ai viitorului social…….…….80
3.2. Drepturi și obligații ale voluntarilor……80
3.2.1. Drepturile voluntarilor……..81
3.2.2. Obligațiile voluntarilor……83
3.2.3. Configurații societale ale drepturilor și obligațiilor voluntarilor ……84
3.2.4. Provocări contemporane în redefinirea drepturilor și obligațiilor voluntarilor……86
3.2.5. Analiza sociologică a drepturilor și obligațiilor voluntarilor și perspective sociologice…….…87
3.3. Voluntarii intergeneraționali și specificitatea generațională……88
3.4. Noi tipologii de voluntari în era digitală……..89
3.4.1. Micro-voluntarii și voluntariatul episodic……89
3.4.2. Voluntarii digitali și tehnologizarea implicării civice……..……90
3.4.3. Noi tipologii de voluntari în era digitală…….…..91
3.5. Implicații practice și direcții de dezvoltare.....92
3.5.1. Reconfigurarea managementului voluntarilor.....92
3.5.2. Implicații pentru politicile publice și cadrul normativ.....93
3.6. Aspecte specifice ale voluntarilor analizate din perspectivă sociologică.....99
3.6.1. Motivațiile voluntarilor din perspectivă sociologică.....99
3.6.2. Stratificarea socială…….....99
3.6.3. Relația dintre voluntariat și piața muncii.....100
3.6.4. Voluntariatul ca formă de participare civică.....100
3.6.5. Profesionalizarea voluntarilor.....101
CAPITOLUL IV. CONSECINȚELE VOLUNTARIATULUI ÎN ROMÂNIA.....103
4.1. Tipurile de impact ale voluntariatului în România – o perspectivă sociologică.....103

4.2. Influențe ale voluntariatului asupra integrării pe piața muncii și dezvoltării personale și profesionale.....109
4.3. Competențe dezvoltate prin activități de voluntariat…….....113
CAPITOLUL V. APLICAȚII SOCIOLOGICE PRIVIND VOLUNTARIATUL
5.1. Voluntariatul în România contemporană. O analiză sociologică a participării civice119
5.1.1. Obiectivele cercetării……..……119
5.1.2. Etapele cercetării și ipotezele……. 119
5.1.3. Interpretarea datelor……...……121
5.1.4. Concluzii ale sondajului privind participarea la activitățile de voluntariat în România……...…124
5.2. Priorități strategice pentru dezvoltarea voluntariatului în România……..……127
5.3. Reglementarea activității de voluntariat în România. Efecte juridice și consecințe sociale……..……136
5.4. Sondajul de opinie: Prioritizarea serviciilor de voluntariat.....148
5.4.1. Rezultatele sondajului de opinie.....149
5.4.2. Rezultatele sondajului de opinie.....152
5.5. Ecosistem favorabil pentru dezvoltarea durabilă a voluntariatului în România……152
CONCLUZII.....156
BIBLIOGRAFIE.....168

Anexa nr. 1……..178
Anexa nr. 2……..192

REZUMAT

Voluntariatul, înțeles ca fenomen social de o complexitate remarcabilă, s-a impus ca obiect de studiu al sociologiei începând cu a doua jumătate a secolului al XX-lea, iar constituirea sa ca temă de cercetare distinctă nu a fost un proces liniar, ci unul marcat de succesive reconfigurări conceptuale, determinate atât de evoluția societăților occidentale, cât și de diversificarea formelor prin care indivizii aleg să se implice în viața comunității.

O analiză sociologică riguroasă a voluntariatului presupune o abordare multidimensională, capabilă să articuleze, într-un cadru coerent, perspectivele de tip macro-social - centrate pe structurile și instituțiile care facilitează sau, dimpotrivă, limitează implicarea civică - și perspectivele de tip micro-social, orientate spre înțelegerea motivațiilor individuale și a mecanismelor comportamentale care stau la baza deciziei de a voluntaria (Hustinx, Lammertyn, 2003). Numai printr-o asemenea articulare devine posibilă surprinderea integrală a fenomenului, evitându-se atât reducționismul structuralist, care tinde să minimizeze rolul agentului individual, cât și psihologizarea excesivă, care riscă să ignore condiționările sociale și instituționale ale acțiunii voluntare.

Din punct de vedere epistemologic, teza de doctorat își asumă ancorarea voluntariatului în paradigma solidarității sociale și a responsabilității civice, considerând că orice demers explicativ trebuie să pornească de la premisa că actul voluntar nu este niciodată pur individual, ci este mediat și structurat de rețele de relații sociale, de norme culturale și de contexte instituționale specifice. Această opțiune epistemologică orientează întreaga arhitectură teoretică a lucrării, impunând o lectură a voluntariatului nu ca simplă sumă de gesturi altruiste izolate, ci ca proces social integrat, aflat în relație de interdependență cu structurile mai largi ale societății.

Voluntariatul este un fenomen distinct, fundamentat pe un sistem coerent de valori și principii care contribuie în mod semnificativ la dezvoltarea socială și la consolidarea capitalului uman al comunităților în care se manifestă. Evoluția sa istorică este indisolubil legată de transformările sociale și economice ale fiecărei epoci, ceea ce face ca formele contemporane de voluntariat să nu poată fi înțelese decât în raport cu dinamicile structurale care le-au generat.

La nivel global, voluntariatul este modelat de o serie de factori culturali și economici specifici, precum urbanizarea accelerată, globalizarea schimburilor economice și simbolice, precum și dezvoltarea rapidă a tehnologiilor de comunicare (Musick, Wilson, 2008). Aceste dinamici structurale influențează în mod direct tiparele de participare civică și motivațiile care

determină angajarea indivizilor în activități de voluntariat, generând, la rândul lor, o diversitate considerabilă de forme, structuri și modalități de organizare a acestuia, de la voluntariatul tradițional, ancorat în comunitate, până la formele emergente de voluntariat virtual sau episodic.

Complexitatea intrinsecă a fenomenului impune o abordare interdisciplinară, care să integreze contribuții provenite din sociologie, psihologie, antropologie culturală și științe politice, în vederea construirii unei viziuni cu adevărat holistice asupra voluntariatului. O asemenea perspectivă interdisciplinară reflectă natura multidimensională a fenomenului studiat și impune, totodată, dezvoltarea unor cadre conceptuale și epistemologice apte să surprindă diversele sale fațete - motivaționale, relaționale, instituționale și simbolice - oferind, în același timp, o perspectivă echilibrată, care articulează în mod coerent dimensiunile individuale și cele colective ale implicării voluntare.

În registrul motivațional tradițional, ajutorarea altruistă rămâne fundamentul istoric al voluntariatului, întemeiat pe resorturi de solidaritate și compasiune față de semeni. Într-un registru complementar, de natură civică, voluntariatul este interpretat ca expresie a cetățeniei active (Dekker, Halman, 2003), ceea ce înseamnă că, prin implicarea în acțiuni de interes comunitar, voluntarii nu doar contribuie la bunăstarea colectivă, ci își dezvoltă, în același timp, propriile competențe sociale și politice (Radu, 2024). Din această perspectivă, voluntariatul funcționează ca un mecanism esențial pentru revitalizarea capitalului social și pentru consolidarea democrației participative, prin formarea unor cetățeni activi, capabili să se implice în mod constructiv în deciziile care privesc comunitatea din care fac parte.

Deși literatura de specialitate abordează fenomenul voluntariatului dintr-o multitudine de unghiuri teoretice și metodologice, considerăm că, în contextul socio-cultural și legislativ specific României, persistă încă lacune semnificative în ceea ce privește înțelegerea aprofundată a motivațiilor voluntarilor, a impactului longitudinal al implicării acestora asupra traiectoriilor lor personale și profesionale, precum și a rolului pe care organizațiile - publice, private sau ale societății civile - îl pot juca în stimularea unei participări civice sustenabile pe termen lung.

Tema prezentei teze de doctorat dobândește o relevanță deosebită în contextul provocărilor sociale contemporane care marchează în mod profund evoluția societăților secolului al XXI-lea. Fenomene precum îmbătrânirea accelerată a populației, fragmentarea tot mai pronunțată a comunităților tradiționale, amplificarea inegalităților economice și digitalizarea rapidă a vieții sociale reclamă nu doar mobilizarea unor resurse suplimentare, ci și dezvoltarea unor abordări

inovatoare, capabile să susțină coeziunea socială și solidaritatea comunitară în fața acestor transformări structurale (Camilla et al., 2023). Actualitatea și relevanța temei sunt amplificate de constatarea că voluntariatul reprezintă una dintre puținele resurse sociale care poate răspunde, în mod simultan, acestor provocări multiple și interconectate. În contextul specific al îmbătrânirii populației, voluntariatul oferă, pe de o parte, sprijin practic esențial pentru persoanele vârstnice și, pe de altă parte, oportunități reale de implicare activă pentru seniorii care doresc să rămână conectați la viața comunității din care fac parte, prevenind astfel izolarea socială asociată înaintării în vârstă. Totodată, fenomenul fragmentării comunităților poate fi contracarat, cel puțin parțial, prin intermediul activităților de voluntariat, care creează punți de legătură între grupuri sociale diferite, între generații și între medii socio-economice distincte.

În același timp, inegalitățile economice aflate în continuă creștere transformă voluntariatul într-o resursă vitală pentru asigurarea serviciilor sociale de bază destinate categoriilor vulnerabile, compensând, cel puțin în parte, limitările structurale ale sistemelor publice de protecție socială. Digitalizarea accelerată a vieții sociale, deși generează noi oportunități pentru organizarea și coordonarea eficientă a activităților de voluntariat, ridică, în același timp, provocări semnificative legate de riscul excluderii digitale a anumitor categorii de populație și de necesitatea adaptării metodelor tradiționale de mobilizare comunitară la noile realități tehnologice.

Dincolo de dimensiunea sa conjuncturală, voluntariatul reprezintă o resursă socială de importanță strategică, care contribuie în mod direct la soluționarea unor probleme societale complexe și la consolidarea țesutului social prin intermediul unor mecanisme multiple și interconectate. Într-o primă instanță, voluntariatul funcționează ca un veritabil sistem de suport social, care completează și întărește serviciile publice existente, oferind un grad ridicat de flexibilitate și de adaptabilitate în răspunsul la nevoile comunitare emergente, adesea greu de anticipat de către instituțiile formale. Într-o a doua instanță, voluntariatul generează capital social prin crearea unor rețele de încredere și reciprocitate care depășesc barierele tradiționale de clasă socială, etnie sau apartenență confesională, contribuind astfel la o mai bună coeziune la nivelul întregii societăți.

Importanța strategică a voluntariatului este evidențiată, de asemenea, de capacitatea sa de a mobiliza resurse umane, materiale și simbolice care, în absența unui asemenea cadru, ar rămâne neutilizate sau subutilizate la nivelul comunității (McCarthy, Zald, 1977). Prin angajarea cetățenilor în activități productive orientate spre binele comun, voluntariatul contribuie, în mod

substanțial, la eficientizarea utilizării resurselor sociale disponibile și la construirea unei autentice culturi a responsabilității civice (Musick, Wilson, 2008). Această dimensiune capătă o relevanță particulară în contextul românesc, unde edificarea unei societăți civile active și responsabile continuă să reprezinte o provocare majoră în procesul de consolidare democratică (Zamfir, Zamfir, 1995).

Este important de subliniat că voluntariatul contemporan nu mai poate fi înțeles exclusiv prin prisma paradigmelor tradiționale ale caritătii sau ale ajutorului ocazional, ci trebuie abordat ca o formă sofisticată de participare civică, aflată într-un proces de transformare permanentă, generat de dinamica socială, economică și tehnologică a lumii contemporane.

Această transformare continuă reflectă, de fapt, capacitatea de adaptare a voluntariatului la contexte sociale, tehnologice și economice aflate în permanentă evoluție. Pandemia de COVID-19 a constituit, în acest sens, un moment revelator, demonstrând în mod dramatic această capacitate adaptativă: organizațiile de voluntariat au reușit să își reconfigureze rapid activitățile, astfel încât să răspundă nevoilor urgente apărute în domeniul sănătății publice, al suportului social și al educației la distanță (Voicu et al., 2023). Digitalizarea activităților de voluntariat, dezvoltarea platformelor online destinate mobilizării și coordonării voluntarilor, precum și emergența unor noi forme de voluntariat virtual reprezintă manifestări concrete ale acestei actualități a fenomenului (Nissen, 2019).

În contextul specific al României, actualitatea temei este amplificată de procesele de modernizare accelerată, de urbanizare și de integrare europeană, care generează, deopotrivă, noi oportunități și noi provocări pentru dezvoltarea sectorului de voluntariat la nivel național. Accesul la finanțări europene, dezvoltarea economiei sociale și creșterea gradului de conștientizare civică în rândul populației creează un context favorabil pentru expansiunea și pentru profesionalizarea treptată a voluntariatului în România, deschizând totodată noi direcții de cercetare pentru înțelegerea specificității acestui fenomen la nivel local și național.

Totodată, trebuie remarcat faptul că traiectoria voluntariatului românesc nu poate fi disociată de moștenirea perioadei comuniste, când formele obligatorii de „muncă voluntară” au generat, la nivelul percepției publice, o anumită reticență față de implicarea civică asumată benevol. Depășirea acestei moșteniri istorice și construirea unei culturi autentice a voluntariatului, întemeiată pe alegere liberă și pe motivație intrinsecă, reprezintă un proces de durată, care necesită deopotrivă intervenția instituțională și schimbarea treptată a mentalităților colective. Această

particularitate istorică justifică, la rândul ei, necesitatea unei analize atente a modului în care se articulează, în prezent, dimensiunile tradiționale și cele moderne ale implicării civice pe teritoriul românesc.

Un alt aspect care conferă actualitate temei ține de evoluția cadrului legislativ și instituțional care reglementează activitatea de voluntariat în România, precum și de gradul, încă insuficient, de recunoaștere socială și profesională a experienței dobândite prin voluntariat. În pofida progreselor înregistrate în ultimele două decenii, numeroase organizații ale societății civile continuă să se confrunte cu dificultăți în atragerea și în fidelizarea voluntarilor, ceea ce impune o mai bună înțelegere a factorilor care susțin angajamentul pe termen lung, dincolo de entuziasmul inițial al implicării ocazionale.

Teza de doctorat contribuie, așadar, la acoperirea unor lacune identificate în literatura de specialitate, printr-o analiză aprofundată a motivațiilor, a mecanismelor și a impactului voluntariatului în contextul socio-cultural și instituțional al României contemporane. Demersul științific urmărește să ofere o perspectivă interdisciplinară, fundamentată empiric, asupra unui fenomen a cărui relevanță socială nu poate fi contestată, contribuind, în același timp, la formularea unor recomandări aplicate, utile atât factorilor de decizie publică, cât și organizațiilor active în domeniul voluntariatului, interesate de consolidarea unei participări civice sustenabile pe termen lung.

Obiectivele și metodologia cercetării în studiul voluntariatului

Studierea voluntariatului ca fenomen social și cultural complex nu poate fi realizată în absența unui demers științific riguros, structurat pe obiective clar formulate și susținut de o metodologie adecvată naturii multidimensionale a domeniului investigat. Arhitectura obiectivelor și a metodologiei propuse în cadrul prezentei cercetări reflectă necesitatea de a integra, într-un demers unitar, perspectivele istorice, teoretice și empirice, în vederea construirii unei înțelegeri aprofundate a voluntariatului în contextul socio-cultural și instituțional actual al României.

Obiectivele cercetării

Cercetarea de față își propune, ca obiectiv general, realizarea unei analize multidimensionale a voluntariatului în România contemporană, din perspectivă sociologică, cu accent deosebit pe transformările structurale înregistrate în ultimele decenii, pe funcțiile sociale îndeplinite de acest sector distinct al societății civile, precum și pe contribuția specifică a voluntariatului la dezvoltarea durabilă a societății românești.

În vederea realizării obiectivului general, cercetarea urmărește opt obiective specifice care oferă o abordare integrată a fenomenului voluntariatului din perspective teoretice, istorice, sociologice, strategice, juridice și empirice. Demersul începe cu fundamentarea conceptuală a voluntariatului și evidențierea rolului său în guvernanța socială, continuând cu analiza evoluției sale istorice și a transformărilor generate de schimbările sociale, economice și culturale.

Cercetarea examinează funcțiile și impactul voluntariatului în societatea contemporană, evidențiind contribuția acestuia la consolidarea coeziunii sociale, dezvoltarea capitalului social și apariția noilor forme de implicare civică specifice erei digitale. Totodată, sunt analizate profilul, motivațiile și comportamentele voluntarilor, precum și factorii care influențează dinamica participării lor.

Un obiectiv important îl reprezintă identificarea direcțiilor strategice necesare dezvoltării voluntariatului în România și evaluarea efectelor cadrului legislativ asupra organizațiilor și voluntarilor. De asemenea, cercetarea propune un model integrat de dezvoltare durabilă a voluntariatului, bazat pe colaborarea dintre sectorul public, mediul privat și societatea civilă, în spiritul guvernanței participative și al inovației sociale.

În final, prin valorificarea rezultatelor unei cercetări empirice, sunt identificate domeniile prioritare de dezvoltare a serviciilor de voluntariat, cu scopul formulării unor recomandări capabile să contribuie la consolidarea participării civice și la creșterea impactului social al voluntariatului în România.

Metodologia cercetării

Complexitatea obiectivelor enunțate anterior impune adoptarea unei metodologii mixte, capabilă să combine în mod echilibrat instrumentele de analiză teoretică și documentară cu cele de cercetare empirică, de natură atât calitativă, cât și cantitativă.

Analiza literaturii de specialitate

Analiza literaturii de specialitate constituie punctul de plecare al demersului metodologic, permițând identificarea unor modele explicative generale și a unor relații cauzale relevante între variabilele asociate fenomenului voluntariatului, prin sintetizarea critică a rezultatelor obținute într-o gamă largă de studii anterioare. Această abordare facilitează, pe de o parte, înțelegerea fundamentelor epistemologice ale voluntariatului și, pe de altă parte, surprinderea variațiilor sale culturale și geografice, oferind un cadru de referință solid pentru etapele ulterioare ale cercetării.

Analiza datelor empirice

Analiza datelor empirice existente, coroborată cu producerea unor date empirice noi, oferă informații concrete cu privire la caracteristicile socio-demografice ale voluntarilor, la motivațiile acestora și la formele de manifestare a implicării civice în contextul românesc actual. Îmbinarea metodelor calitative cu cele cantitative permite o înțelegere mai profundă și mai nuanțată a fenomenului studiat, sondajul de opinie realizat pe bază de chestionar, metoda Delphi și analiza critică a reglementărilor legale contribuind, fiecare în parte, la captarea dinamicii motivaționale și relaționale specifice voluntariatului.

Instrumentele de cercetare

Pentru culegerea datelor și a informațiilor necesare, precum și pentru interpretarea ulterioară a acestora, s-au utilizat un set de cinci instrumente complementare:

- două sondaje de opinie - primul destinat depistării motivelor și implicațiilor asumate de voluntari, iar cel de-al doilea orientat spre identificarea și ierarhizarea serviciilor de voluntariat considerate prioritare;
- un studiu de analiză critică, având ca obiect efectele juridice și consecințele sociale ale prevederilor legislative referitoare la activitatea de voluntariat;
- aplicarea metodei Delphi, în vederea stabilirii priorităților strategice pentru dezvoltarea voluntariatului în România, prin consultarea structurată a unui grup de experți;
- un model-cadru, elaborat în scopul conturării ecosistemului aferent dezvoltării durabile a voluntariatului la nivel național.

Fazele cercetării

Demersul metodologic este organizat în cinci faze succesive, fiecare dintre acestea corespunzând unui palier distinct al analizei:

- Faza I - Analiza teoretică și documentară, dedicată fundamentării conceptuale și sintezei critice a literaturii de specialitate;
- Faza II - Cercetarea empirică cantitativă, realizată prin aplicarea unui sondaj de opinie pe bază de chestionar structurat, administrat atât în mediul online, cât și offline, în vederea asigurării unei acoperiri reprezentative a populației studiate;
- Faza III - Cercetarea prin metoda Delphi, orientată spre identificarea priorităților strategice pentru dezvoltarea voluntariatului în România, prin consultarea iterativă a unui panel de experți din domeniu;

- Faza IV - Analiza juridică și de politici publice, centrată, în principal, pe examinarea Legii nr. 78/2014 privind reglementarea activității de voluntariat, precum și a efectelor sale asupra practicii instituționale;
- Faza V - Sinteza rezultatelor și dezvoltarea modelului ecosistemic, favorabil dezvoltării durabile a voluntariatului în România, integrând concluziile desprinse din fazele anterioare.

3. Ipotezele cercetării

Cercetarea este fundamentată pe cinci ipoteze care urmăresc identificarea principalelor direcții de dezvoltare și a factorilor care influențează voluntariatul în România. Prima ipoteză (H1) susține că dezvoltarea acestui sector depinde în principal de perfecționarea cadrului legislativ, integrarea voluntariatului în sistemul educațional și consolidarea infrastructurii tehnologice, aspecte evaluate prin metoda Delphi. A doua ipoteză (H2) afirmă că principala motivație a implicării în activități de voluntariat este dorința de a ajuta persoanele și grupurile aflate în dificultate. A treia ipoteză (H3) presupune că insuficiența informațiilor privind oportunitățile de voluntariat constituie principalul obstacol în calea participării civice. A patra ipoteză (H4) evidențiază faptul că satisfacția personală și impactul social al activităților desfășurate reprezintă cele mai importante beneficii percepute de voluntari, iar a cincea ipoteză (H5) susține că serviciile de sănătate și îngrijire medicală sunt considerate domeniul prioritar al voluntariatului în România. Ipotezele privind motivațiile, barierele, beneficiile și prioritățile serviciilor de voluntariat sunt testate prin intermediul unui sondaj de opinie, în timp ce direcțiile strategice de dezvoltare sunt analizate prin metoda Delphi. Testarea acestor cinci ipoteze, coroborată cu rezultatele obținute prin celelalte componente ale demersului metodologic descris anterior, a permis conturarea unei imagini de ansamblu, riguroase și fundamentate empiric, asupra stadiului actual, a provocărilor și a direcțiilor strategice de dezvoltare a voluntariatului în România contemporană.

Prima parte a tezei de doctorat este dedicată conturării cadrului teoretic și conceptual al cercetării, prin definirea voluntariatului ca fenomen social multidimensional și prin analiza funcțiilor pe care acesta le îndeplinește în raport cu structurile sociale contemporane. Demersul urmărește să depășească o simplă descriere fenomenologică a voluntariatului, propunând, în schimb, o sistematizare riguroasă a funcțiilor sale, organizată în jurul a trei categorii funcționale distincte, complementare între ele: funcțiile teoretico-pragmatice, funcțiile sociale și funcțiile psihologice.

Dincolo de sistematizarea funcțională, teza analizează voluntariatul și din perspectiva dimensiunilor sale strategice, ca sector social distinct, care îndeplinește roluri complementare în raport cu statul și cu piața, precum și ca instrument de guvernanță socială, integrat în rețele policentrice, formate atât din actori publici, cât și din actori neguvernamentali. Contribuția voluntariatului la elaborarea politicilor publice se manifestă, în principal, prin trei mecanisme: aducerea pe agenda publică a unor probleme sociale altfel ignorate de instituțiile formale, monitorizarea civică a modului de implementare a politicilor existente, precum și propunerea unor soluții inovatoare, generate din experiența directă a organizațiilor și a voluntarilor implicați pe teren.

În calitate de furnizor de servicii sociale, sectorul voluntar deținea, în anul 2022, o pondere semnificativă în ansamblul sistemului național, acoperind aproximativ 28% din serviciile sociale acreditate la nivelul întregii țări (INS, 2023) - o cifră care ilustrează, în mod concret, amploarea reală a contribuției voluntariatului la funcționarea sistemului de protecție socială din România, dincolo de dimensiunea sa simbolică sau declarativă.

Teza propune o interpretare complementară a voluntariatului, ca instrument de soft power civic, în sensul conceptualizării propuse de Joseph Nye (2009), prin care fenomenul este înțeles ca vector de schimbare socială durabilă, capabil să acționeze prin atracție, prin exemplu și prin persuasiune, iar nu prin coerciție instituțională.

Această perspectivă permite, totodată, valorificarea voluntariatului ca barometru fidel al maturității civice și al sănătății democratice a unei societăți, sugerând că nivelul și calitatea implicării voluntare pot constitui un indicator relevant pentru evaluarea capacității unei comunități de a se autoorganiza și de a-și asuma, în mod colectiv, responsabilitatea pentru propria dezvoltare.

Capitolul dedicat istoriei voluntariatului propune o lectură sociologică a evoluției acestui fenomen, de la formele spontane de solidaritate comunitară specifice civilizațiilor antice, până la sectorul voluntar organizat, globalizat și digitalizat al epocii contemporane. Firul conducător al analizei este dat de ideea că voluntariatul nu reprezintă o simplă activitate benevolă, ci un fenomen social complex, care îndeplinește funcții multiple - de integrare socială, de construire a capitalului social, de promovare a valorilor democratice și de răspuns la provocările sociale emergente - și a cărui evoluție reflectă, în fiecare epocă, transformările mai ample ale structurilor sociale, economice și culturale.

a. Fundamentul teoretic: alegerea morală versus raționalitatea economică

Capitolul își fundamentează demersul istoric pe teoria (Titmuss, 2018) potrivit căreia politica socială - și, implicit, voluntariatul - nu poate fi redusă la calcule de eficiență economică, întrucât presupune alegeri morale și acțiuni dezinteresate în beneficiul „străinilor”. Din această perspectivă, istoria voluntariatului trebuie interpretată nu ca o simplă succesiune de fapte și date, ci ca o istorie a umanismului activ, în care dăruirea reprezintă o formă de rezistență simbolică față de reducerea relațiilor sociale la termeni pur monetari. Această opțiune teoretică justifică abordarea voluntariatului ca manifestare a valorilor care structurează viața în comun, iar nu ca simplu comportament prosocial cuantificabil.

b. Evoluția istorică a voluntariatului: de la comunitate la sector global

Primele forme de ajutor mutual sunt identificate în civilizațiile antice - mesopotamiană, egipteană, greacă (conceptul de philanthropia) și romană (evergetismul) -, fiind puternic ancorate în codurile religioase și morale ale epocii. În Evul Mediu și Renaștere, instituțiile religioase - mănăstirile benedictine, ordinele cavalerești precum Ospitalierii - devin primele organizații voluntare sistematice, iar doctrina creștină a caritații instituționalizează ajutorul ca obligație morală. Perioada pre-modernă marchează o secularizare treptată, prin dezvoltarea ghildelor și a organizațiilor laice, care introduc noțiunea de responsabilitate socială colectivă.

Secolele XVIII–XIX aduc emergența voluntariatului modern, catalizată de industrializare și urbanizare: apar organizații emblematice precum YMCA (1844), Salvation Army (1865) și Crucea Roșie (1863), iar epoca victoriană marchează, potrivit lui Harrison, tranziția de la caritatea individuală la filantropia organizată. Perioada interbelică, examinată și în context românesc, consolidează voluntariatul ca răspuns instituționalizat la crizele generate de Primul Război Mondial, în timp ce era postbelică - analizată de Hustinx și Lammertyn (2003) - aduce o reconfigurare a motivațiilor, de la voluntariatul colectiv-tradițional la modele reflexive, individualizate, susținute de instituționalizarea la nivel internațional (crearea programului United Nations Volunteers în 1970) și de impactul mișcărilor sociale ale anilor ’60–’70.

Ultimele trei decenii (1990 - prezent) sunt descrise prin prisma globalizării și digitalizării: platformele online și rețelele sociale redefinesc granițele comunității de voluntari, apar forme noi precum voluntariatul virtual, voluntariatul corporativ, voluntariatul bazat pe competențe și mobilitatea transnațională a voluntarilor, iar inovații precum sistemele de „time banking” - aplicate în state precum Elveția, Marea Britanie sau China - propun mecanisme de economisire socială a orelor de voluntariat. Capitolul remarcă faptul că, deși neaplicat încă în România, acest model

prezintă un potențial ridicat de adaptare pentru domenii precum îngrijirea vârstnicilor sau integrarea refugiaților.

c. Istoria voluntariatului în România: un paradox al dezvoltării întrerupte

Analiza contextului românesc este structurată în jurul unui paradox central: deși formele tradiționale de solidaritate - claca, șezătoarea, obștea - au existat de secole în spațiul românesc, voluntariatul modern, organizat și instituționalizat, a cunoscut o dezvoltare tardivă și, mai ales, întreruptă. În perioada pre-comunistă, biserica ortodoxă, reformele lui Alexandru Ioan Cuza și Legea Asociațiunilor din 1864 creează premisele unei societăți civile incipiente, consolidată prin mișcarea filantropică a intelectualilor (Titu Maiorescu, Petre P. Carp) și prin voluntariatul feminin organizat (Societatea Ortodoxă a Doamnelor Române, 1862). Primul Război Mondial produce o mobilizare civică fără precedent - ilustrată de reorganizarea Crucii Roșii Române și de rolul simbolic al Reginei Maria -, iar perioada interbelică este descrisă drept o adevărată „epocă de aur" a voluntariatului românesc, susținută de un cadru constituțional favorabil (Constituția din 1923), de Școala sociologică de la București condusă de Dimitrie Gusti și de diversificarea organizațiilor culturale, sociale și cooperatiste.

Perioada comunistă (1945–1989) reprezintă, în schimb, o ruptură fundamentală: capitolul insistă, prin trimiteri repetate la cercetările lui Bogdan Voicu și Mălina Voicu, asupra distincției esențiale dintre voluntariatul autentic și „munca patriotică" impusă de regim - activități agricole, construcții de prestigiu precum Canalul Dunăre - Marea Neagră, însoțite de un sistem coercitiv de sancțiuni pentru cei care se sustrăgeau. Această distorsionare ideologică a conceptului de voluntariat, mult mai accentuată în România decât în celelalte state din blocul comunist, a erodat capitalul social (Voicu B., 2012) și a generat o „reticență structurală" a populației față de formele organizate de participare civică, ale cărei efecte se resimt și în prezent.

Perioada post-comunistă (1990–2024) este prezentată ca un proces de reconstrucție graduală: apariția primelor ONG-uri (Fundația pentru Dezvoltarea Societății Civile, 1994), adoptarea primului cadru legislativ dedicat (Legea nr. 195/2001, ulterior înlocuită de Legea nr. 78/2014), integrarea europeană din 2007 și digitalizarea accelerată de pandemia de COVID-19 marchează etape succesive ale maturizării sectorului. Capitolul subliniază, totuși, persistența unor obstacole culturale moștenite din perioada comunistă - confuzia conceptuală, lipsa unei tradiții filantropice moderne - care continuă să influențeze ritmul de dezvoltare a voluntariatului românesc contemporan.

Așadar se evidențiază, în plan general, o evoluție graduală și organică a voluntariatului occidental, marcată de treceri succesive de la caritatea religioasă la filantropia laică, apoi la sectorul organizat, profesionalizat și globalizat al prezentului. În cazul particular al României, această traiectorie este, în schimb, una discontinuă, „în salturi", determinată de rupturile politice majore ale secolului XX. Concluzia centrală a capitolului este aceea că voluntariatul nu poate fi înțeles independent de contextul istoric, cultural și politic în care se manifestă, iar cunoașterea acestei moșteniri - atât a resurselor pozitive, cât și a vulnerabilităților structurale - rămâne esențială pentru fundamentarea unor politici publice și strategii organizaționale eficiente, capabile să susțină consolidarea unei culturi civice autentice în România contemporană.

Capitolul al III-lea dezvoltă o analiză amplă și interdisciplinară asupra voluntariatului, tratându-l nu doar ca pe o formă de participare civică, ci ca pe un mecanism fundamental al transformării sociale, al consolidării coeziunii comunitare și al dezvoltării capitalului social. Perspectiva adoptată este predominant sociologică, fiind susținută de contribuțiile unor autori consacrați precum Pierre Bourdieu (1986), Robert Putnam (2000), Emile Durkheim (1965), Axel Honneth (1995), John Wilson (2008), C. Rochester (2006), Hustinx (2021), Meijs et al. (2019), precum și de numeroase cercetări empirice naționale și internaționale.

Capitolul argumentează că voluntarii reprezintă actori strategici ai societății contemporane, depășind rolul tradițional de furnizori ai unor servicii gratuite. Ei sunt definiți ca mediatori ai capitalului social, agenți ai schimbării sociale și promotori ai valorilor solidarității, contribuind la diminuarea fragmentării sociale și la consolidarea încrederii reciproce dintre membrii comunităților. Din această perspectivă, voluntariatul este interpretat drept un proces prin care capitalul cultural și simbolic individual este convertit în capital social colectiv, favorizând democratizarea accesului la resurse și dezvoltarea unor relații sociale bazate pe cooperare și reciprocitate.

Analiza evidențiază că importanța strategică a voluntariatului derivă din capacitatea acestuia de a consolida coeziunea socială într-un context marcat de polarizare, individualism și fragmentare culturală. Voluntarii facilitează dialogul intercultural și intergenerațional, stimulează participarea civică autentică și contribuie la inovarea socială prin dezvoltarea unor soluții flexibile și adaptate nevoilor comunităților. Totodată, aceștia îndeplinesc o misiune educativă și culturală, cultivând capitalul uman, promovând incluziunea socială și contribuind la conservarea memoriei colective și a identității locale.

Este subliniat caracterul transformator al voluntariatului, considerând că acesta redefinește raporturile dintre cetățeni și instituții, redistribuie simbolic puterea socială și creează premisele unei societăți reflexive, capabile să identifice și să soluționeze propriile probleme. În această interpretare, voluntarii devin promotori ai speranței sociale, contribuind la vindecarea fracturilor dintre generații, grupuri sociale și comunități culturale și demonstrând că solidaritatea reprezintă o resursă esențială pentru dezvoltarea durabilă a societății.

Capitolul analizează inclusiv drepturile și obligațiile voluntarilor dintr-o perspectivă sociologică, depășind abordarea strict juridică. Drepturile voluntarilor sunt prezentate ca expresii ale recunoașterii sociale, ale participării democratice și ale dezvoltării personale, fiind corelate cu teoria recunoașterii sociale și cu teoriile capitalului social. Sunt evidențiate dreptul la recunoaștere, la participare comunitară și la dezvoltare prin educație nonformală, în timp ce obligațiile voluntarilor sunt interpretate ca expresii ale responsabilității sociale, profesionalismului și respectării normelor organizaționale. Autorul demonstrează că aceste drepturi și obligații sunt influențate de factori precum mediul de rezidență, apartenența generațională, diversitatea culturală și procesul de digitalizare a societății.

O contribuție importantă a capitolului este analiza transformărilor recente ale voluntariatului în contextul societății digitale și al schimbărilor sociale globale. Sunt prezentate noile tipologii de voluntari, diferențiate în funcție de generație, stil de implicare și utilizarea tehnologiei. Sunt analizate forme emergente precum micro-voluntariatul, voluntariatul episodic, voluntariatul digital, voluntariatul bazat pe competențe și voluntariatul desfășurat în rețele distribuite, evidențiindu-se faptul că flexibilitatea, autonomia și utilizarea tehnologiilor digitale reconfigurează profund modalitățile tradiționale de participare civică. În același timp, autorul arată că esența voluntariatului – contribuția liberă și necoercitivă la binele comun – rămâne constantă, indiferent de transformările organizaționale și tehnologice.

Capitolul acordă o atenție deosebită managementului voluntarilor și implicațiilor pentru politicile publice, argumentând necesitatea unor modele organizaționale flexibile, centrate pe voluntar, care să valorifice diversitatea profilurilor generaționale și să integreze instrumentele digitale. Sunt formulate direcții de dezvoltare privind adaptarea cadrului normativ, stimularea infrastructurii voluntariatului, recunoașterea noilor forme de implicare și dezvoltarea unor sisteme moderne de evaluare a impactului social al activităților de voluntariat.

În ultima parte, analiza sociologică este extinsă asupra motivațiilor voluntarilor, a relației dintre voluntariat și stratificarea socială, piața muncii, participarea civică și profesionalizarea sectorului neguvernamental. Sunt evidențiate transformările motivaționale produse de societatea contemporană, în care motivațiile altruiste coexistă cu obiective de dezvoltare profesională, construire a identității personale și extindere a rețelelor sociale. De asemenea, sunt discutate provocările generate de profesionalizarea voluntariatului, necesitatea asigurării protecției și siguranței voluntarilor, precum și tendința către modele hibride de implicare, care combină participarea fizică și cea virtuală. Autorul concluzionează că voluntariatul constituie simultan un instrument de integrare socială, un mecanism de dezvoltare a capitalului uman și social și un factor de consolidare a democrației participative, contribuind la adaptarea societății la provocările economice, culturale și tehnologice ale secolului XXI.

Capitolul al IV-lea examinează, dintr-o perspectivă multidimensională, efectele voluntariatului asupra societății românești postcomuniste, structurându-și analiza pe trei paliere complementare: efectele sistemice ale voluntariatului asupra capitalului social, participării democratice și economiei naționale; influențele acestuia asupra integrării pe piața muncii și a dezvoltării personale și profesionale a indivizilor; și, în fine, competențele transversale generate prin implicarea voluntară, inclusiv în contextul specific al voluntariatului corporativ.

Efectele voluntariatului asupra societății românești

Analiza pornește de la contribuția voluntariatului la dezvoltarea capitalului social: cercetările lui Bogdan Voicu și Mălina Voicu (2007), realizate în cadrul European Values Study, arată că voluntarii români manifestă niveluri semnificativ mai ridicate de încredere socială generalizată decât non-voluntarii, participarea voluntară fiind corelată pozitiv cu frecvența contactelor sociale și cu încrederea instituțională. Sorin Cace arată rolul voluntariatului ca mecanism de integrare socială pentru categoriile vulnerabile - tineri în risc de excluziune, vârstnici izolați, persoane cu dizabilități, migranți -, iar Mălina Voicu evidențiază o corelație puternică între implicarea voluntară și participarea democratică, voluntarii fiind, potrivit datelor European Values Study (2007), cu 25–30% mai activi în procesele democratice, voluntariatul funcționând astfel ca un veritabil „antrenament democratic”.

Din punct de vedere economic, capitolul citează estimări ale Institutului de Cercetare a Calității Vieții potrivit cărora valoarea muncii voluntare în România se ridică la aproximativ 180–220 milioane euro anual (0,08–0,1% din PIB), generând economii sectoriale substanțiale pentru

sănătate, educație, servicii sociale și protecția mediului. La acestea se adaugă beneficii asupra dezvoltării competențelor socio-emoționale - inclusiv la copii și adolescenți, conform unui studiu publicat în JAMA Network Open (2024) -, asupra sănătății mentale și bunăstării generale, precum și asupra formării identității civice, în special în rândul tinerilor. Voluntariatul contribuie, totodată, la eficiența organizațiilor nonprofit (potrivit FDSC, cu 40% mai eficiente atunci când beneficiază de sprijin voluntar), la consolidarea coeziunii comunitare și la stimularea inovației sociale, Cătălin Zamfir (2023) descriind voluntarii drept „agenți ai inovației sociale".

Capitolul semnalează, în același timp, două riscuri majore: substituirea serviciilor publice - Sorin Cace (2021) avertizează asupra „tentației" statului de a folosi voluntariatul ca soluție ieftină pentru deficitele sistemului de protecție socială - și inegalitatea accesului la voluntariat, fenomen concentrat, potrivit lui Bogdan Voicu, în mediul urban și în rândul claselor cu educație superioară. Sunt analizate, de asemenea, două momente de mobilizare excepțională - pandemia de COVID-19, care a catalizat voluntariatul online și inițiative precum Code for Romania sau Vreau să ajut, și criza refugiaților ucraineni din 2022, interpretată ca indicator al maturizării capitalului social românesc - deși, comparativ european, România rămâne, potrivit European Values Study, în partea inferioară a clasamentului participării voluntare, cu o tendință totuși ascendentă. Capitolul se încheie cu recomandări privind digitalizarea sectorului, alinierea la Obiectivele de Dezvoltare Durabilă, dezvoltarea voluntariatului intergenerațional, elaborarea unei strategii naționale și reformarea cadrului legal, inclusiv prin stimulente fiscale.

Voluntariatul, integrarea pe piața muncii și dezvoltarea profesională

A doua secțiune sintetizează un corp consistent de cercetări econometrice privind avantajele profesionale ale voluntariatului. Day și Devlin (1998) arată un avantaj salarial de 7–12% pentru persoanele cu experiență voluntară, explicat prin dobândirea de competențe, capital social și semnalizare pozitivă către angajatori, concluzie confirmată econometric de Hackl, Halla și Pruckner (2007). Wilson și Musick (2008) prezintă, într-un studiu longitudinal, o creștere de 27% a probabilității de angajare pentru persoanele anterior inactive și de 21% a șanselor de avansare, iar Khasanzyanova arată că 75% dintre angajatori consideră voluntariatul un factor pozitiv în evaluarea candidaților. În context românesc, Bogdan și Mălina Voicu constată că tinerii cu experiență voluntară semnificativă își găsesc primul loc de muncă, în medie, cu 3,7 luni mai repede, concluzie convergentă cu cea a Centrului pentru Studiul Democrației (4 luni), care identifică patru mecanisme explicative: dezvoltarea de competențe, construirea unei rețele

profesionale, experiența practică și clarificarea intereselor de carieră - beneficii, însă, distribuite inegal, în favoarea tinerilor din medii socio-economice avantajate.

Fundamentele teoretice ale acestor efecte sunt căutate în psihologia dezvoltării și în teoria capitalului uman: teoria învățării experiențiale a lui Kolb (ciclul experiență–reflecție–conceptualizare–experimentare), teoria învățării transformative a lui Mezirow (rolul „dilemelor dezorientatoare" în reconfigurarea perspectivelor personale) și teoria dezvoltării constructiv-evolutive a lui Kegan (transformarea relației subiect-obiect într-un „mediu de susținere optimă") explică mecanismele psihologice prin care voluntariatul generează dezvoltare personală, în timp ce teoria capitalului uman a lui Becker oferă cadrul economic pentru înțelegerea beneficiilor profesionale ale acestei experiențe.

Competențele dezvoltate prin voluntariat

Ultima secțiune inventariază competențele transversale generate de implicarea voluntară, pornind de la constatarea lui Wilson și Musickm (2008) potrivit cărora acestea sunt deosebit de puternice pentru tineri și pentru persoanele cu acces limitat la alte oportunități de dezvoltare. Cnaan și colaboratorii (2020) propun o taxonomie în patru categorii - competențe cognitive (gândire critică, rezolvare de probleme, planificare strategică), sociale (comunicare, empatie, lucru în echipă), de management (leadership, coordonare, managementul timpului) și personale (autonomie, reziliență, inteligență emoțională) -, în timp ce Astin și colaboratorii (1999) prezintă impactul specific asupra competențelor civice, iar Cress și colaboratorii evidențiază dezvoltarea unui leadership transformațional, orientat spre colaborare și incluziune. În context românesc, Andronic confirmă îmbunătățiri semnificative în comunicare, lucru în echipă și rezolvare de probleme, iar cercetarea Centrului „Solidaritatea" (2019) arată un impact diferențiat în funcție de tipul de voluntariat - social, cultural, civic sau de mediu.

În scest capitol se acordă o atenție specială voluntariatului corporativ, analizat din perspectiva angajamentului organizațional: A. Glavas (2016) leagă acest fenomen de posibilitatea angajaților de a-și integra identitatea personală și profesională, iar Rodell (2017) și colaboratorii introduc conceptul de „climat de voluntariat corporativ", care influențează angajamentul prin alinierea valorilor, mândria organizațională și percepția de suport. Studiile citate (Deloitte Global, 2022; Business News Daily, 2023) indică o cerere crescută din partea generațiilor tinere de angajați pentru programe de responsabilitate socială, precum și efecte pozitive asupra satisfacției profesionale (89% dintre respondenți raportând o stare de bine îmbunătățită). Grant (2012) și,

respectiv, Pajo și Lee (2011) recomandă proiectarea strategică a programelor de voluntariat corporativ - prin diversificare, aliniere cu competențele vizate și personalizare a experiențelor - pentru maximizarea beneficiilor atât pentru angajați, cât și pentru organizații.

În ansamblu, se conturează imaginea unui fenomen cu efecte structurale multiple - sociale, democratice, economice, educaționale și organizaționale -, subliniind totodată necesitatea unor politici publice care să extindă accesul echitabil la oportunități de voluntariat și să valorifice pe deplin potențialul acestuia ca instrument de dezvoltare individuală și coeziune socială în România contemporană.

Ultimul capitol reunește componenta empirică a tezei, articulată în cinci demersuri complementare: un sondaj de opinie privind participarea civică la activitățile de voluntariat; o cercetare Delphi dedicată identificării priorităților strategice de dezvoltare a sectorului; o analiză sociologică și juridică a Legii nr. 78/2014 privind reglementarea voluntariatului și propunerea unei legi ferenda; un sondaj de opinie privind prioritizarea serviciilor de voluntariat; și, în final, un model conceptual de ecosistem favorabil dezvoltării durabile a voluntariatului în România. Împreună, aceste cinci componente oferă o imagine integrată - cantitativă, calitativă și normativă - asupra stadiului actual și a direcțiilor de evoluție ale voluntariatului românesc.

1. Voluntariatul în România contemporană. Sondajul privind participarea civică

Primul demers empiric urmărește evaluarea gradului de participare la activitățile de voluntariat organizate de ONG-uri și identificarea factorilor motivaționali asociați.

Cercetarea a testat patru ipoteze. Rezultatele arată o rată de participare la activități de voluntariat dintre respondenți mai mare, ceea ce infirmă ipoteza H1 (participare sub 20%) - diferență explicată de supra-reprezentarea, în eșantion, a respondenților activi online și din mediul urban mare. În privința motivației (H2), ipoteza potrivit căreia dorința de a ajuta ar constitui motivul principal este infirmată: acest motiv se situează pe locul șase (9,5%), fiind devansat de nevoia de recunoaștere în colectivitate (11,5%), de alte motive conjuncturale (10,6%) și de dorința de învățare și experiență (10,4%). Referitor la barierele din calea implicării (H3), ipoteza privind lipsa de informații ca principal obstacol este doar parțial confirmată, aceasta ocupând locul al doilea (9,4%), după motivele personale și financiare (10%). În schimb, ipoteza H4, potrivit căreia satisfacția personală și impactul social reprezintă principalele avantaje percepute ale voluntariatului, este validată, împlinirea personală (16,3%) și impactul social (15,0%) situându-se pe primele locuri într-o distribuție, de altfel, relativ echilibrată.

Profilul voluntarului conturat de sondaj este predominant feminin (56,8%), tânăr (grupa de vârstă 21–29 ani), cu studii superioare și rezident în mediul urban mare (București, Cluj, Iași), ceea ce confirmă caracterul încă limitat geografic și social al fenomenului. Concluziile evidențiază, totodată, lacune semnificative în aplicarea cadrului legal: 43% dintre voluntari nu au semnat contracte conform legii, iar 39% nu au primit certificate de voluntariat; peste jumătate dintre respondenți nu cunosc posibilitatea deductibilității fiscale asociate voluntariatului. În schimb, 61% dintre respondenți susțin crearea unei platforme naționale dedicate voluntarilor, iar 45,4% ar fi motivați suplimentar de obținerea unui certificat online. Pe această bază, sunt formulate recomandări privind profesionalizarea sectorului, îmbunătățirea comunicării instituționale, dezvoltarea infrastructurii digitale și extinderea geografică a oportunităților de voluntariat, în special în mediul rural.

Distribuția răspunsurilor privind motivele neimplicării relevă, de asemenea, o disipare relativ echilibrată a factorilor explicativi, fără un obstacol net dominant: pe lângă motivele personale și financiare și lipsa de informații, sunt menționate lipsa de timp și absența unei potriviri percepute între interesele personale și oferta organizațiilor. Această distribuție sugerează că neimplicarea în voluntariat nu poate fi atribuită unei cauze unice, ci rezultă dintr-o combinație de factori structurali - timpul și resursele disponibile - și factori legați de comunicare și de vizibilitatea oportunităților existente. Autorii cercetării subliniază că profilul conturat - tânăr, educat, urban - oferă o bază solidă pentru extinderea fenomenului, cu condiția redresării deficitelor identificate în materie de informare, recunoaștere legală și acoperire geografică, concluzie care pregătește, în plan argumentativ, atât cercetarea Delphi asupra priorităților strategice, cât și propunerile de reformă legislativă dezvoltate în secțiunile ulterioare ale capitolului.

2. Priorități strategice pentru dezvoltarea voluntariatului. Cercetarea Delphi

Al doilea demers empiric utilizează metoda Delphi pentru identificarea priorităților strategice de dezvoltare a voluntariatului românesc. Cercetarea a fost realizată în perioada 2–30 aprilie 2025, cu un panel de 15 experți, reprezentând organizații neguvernamentale, mediul academic, instituții publice, consultanță în dezvoltare organizațională, voluntari seniori și mediul corporatist.

Demersul s-a desfășurat pe parcursul a trei runde succesive. În prima rundă, experții au identificat liber prioritățile considerate esențiale, rezultând, prin agregare, zece direcții recurente, dintre care cele mai frecvent menționate au fost îmbunătățirea cadrului legal și strategic (13 din 15

experți), formarea coordonatorilor de voluntari (12) și crearea unei platforme naționale de matching (11). În a doua rundă, aceste priorități au fost evaluate pe o scală de la 1 la 5, obținându-se un clasament cu un consens ridicat pentru primele două priorități (medii de 4,7, respectiv 4,5) și un consens mai scăzut pentru ultimele două (voluntariatul în mediul rural și sistemul de recunoaștere a competențelor, cu medii de 3,6 și, respectiv, 3,5). Runda a treia a consolidat consensul asupra primelor cinci priorități - îmbunătățirea cadrului legal (scor final 4,8, consens 93%), formarea coordonatorilor de voluntari (4,6, consens 87%), crearea platformei naționale (4,4, consens 80%), integrarea în sistemul educațional (4,3, consens 73%) și îmbunătățirea percepției publice (4,2, consens 67%) -, pentru fiecare fiind propuse acțiuni concrete, actori responsabili și termene de implementare.

Rezultatele confirmă doar parțial ipoteza de lucru (H1), potrivit căreia principalele priorități ar fi îmbunătățirea cadrului legal, integrarea educațională și dezvoltarea infrastructurii tehnologice: doar prima componentă se regăsește pe poziția întâi, celelalte două nefiind plasate de experți în primele trei opțiuni. Studiul propune un plan de implementare integrat, structurat pe trei faze: fundamentarea (0-12 luni), dezvoltarea (12-24 luni) și consolidarea (24-36 luni), cu o schemă de finanțare estimativă bazată în proporție de 40% pe fonduri europene, 25% pe bugetul de stat, 20% pe sectorul privat și 15% pe contribuții proprii ale organizațiilor. Sunt semnalate, totodată, limitele metodologice ale demersului: dimensiunea panelului, absența unei etape-pilot de validare și caracterul estimativ al datelor financiare.

Procesul de consultare a scos în evidență și un set de perspective calitative valoroase, exprimate de paneliști în cadrul rundelor a doua și a treia. Astfel, mai mulți experți au subliniat caracterul fundamental al cadrului legal drept condiție prealabilă pentru succesul celorlalte inițiative, în timp ce alți paneliști au relativizat această poziționare, atrăgând atenția asupra faptului că, în absența unor coordonatori de voluntari bine pregătiți, chiar și un cadru legal optimizat riscă să rămână ineficient în practică. Reprezentanții mediului corporatist și-au exprimat disponibilitatea sectorului privat de a susține, în special, prioritățile legate de formare și de infrastructura tehnologică, semnalând un potențial de parteneriat public-privat încă insuficient valorificat. Indicatorii statistici ai cercetării confirmă robustețea consensului atins: variația între runde a fost sub 5% pentru primele trei priorități, coeficientul de corelație între rundele a doua și a treia a atins valoarea de 0,92, iar rata de participare a experților a fost de 100% pe parcursul tuturor celor trei runde, ceea ce conferă rezultatelor un grad ridicat de credibilitate metodologică.

3. Reglementarea juridică a voluntariatului. Analiza Legii nr. 78/2014

A treia componentă a capitolului propune o analiză sociologico-juridică a Legii nr. 78/2014, interpretată ca instrument de formalizare și de disciplinare socială a voluntariatului. Din perspectivă critică, legea reflectă un paradox structural: încearcă să reglementeze o activitate care, prin definiție, ar trebui să rămână spontană și liber consimțită, transformând, potrivit unei lecturi de inspirație foucaultiană, voluntariatul într-un dispozitiv de producere a „cetățenilor responsabili" aflați sub controlul statului. Recunoașterea voluntariatului drept experiență profesională - condiționată însă de corespondența cu domeniul de studii - este interpretată ca mecanism de conversie a capitalului simbolic în capital economic, dar și ca sursă de reproducere a inegalităților educaționale, favorizând persoanele cu studii superioare.

Analiza identifică o serie de obstacole practice: lipsa unor stimulente reale de recunoaștere (certificatul de competențe fiind rar valorificat de angajatori), birocratizarea excesivă a relației dintre ONG-uri și autoritățile publice, precum și ambiguitatea prevederilor privind răspunderea civilă în caz de accidente. Modificarea din 2022 (Legea nr. 211/2022) a introdus o definire mai concretă a scopului voluntariatului, circumscris pieței competitive a muncii, formării profesionale și solidarității sociale, dar capitolul observă că această reformulare menține un puternic accent etatist, statul păstrându-și rolul de arbitru exclusiv al domeniilor și limitelor în care se poate desfășura activitatea voluntară - aspect evidențiat prin examinarea detaliată a articolelor 1–22 din lege, referitoare la definiții, drepturi și obligații ale voluntarului, procedura contractuală, certificarea activității și condițiile de reziliere.

Pe baza acestei analize, capitolul formulează propuneri de lege ferenda: lărgirea cadrului normativ către domenii suplimentare (politic, electoral, administrativ), relaxarea controlului etatist asupra inițiativei voluntarilor, introducerea unor mecanisme de recunoaștere academică și profesională (prin sisteme de credite transferabile), simplificarea procedurilor administrative, introducerea unor stimulente fiscale - după modelul unor state precum Franța sau Germania - și înființarea unei autorități naționale dedicate coordonării politicilor de voluntariat. Concluzia secțiunii este că succesul oricărei reforme legislative depinde nu doar de calitatea prevederilor, ci și de capacitatea instituțională de implementare și de sensibilizarea tuturor actorilor implicați.

Un spațiu distinct al analizei este dedicat regimului contractual instituit de lege. Articolul 12 enumeră patru categorii de drepturi ale voluntarului - desfășurarea activității în concordanță cu propria capacitate și disponibilitate, dreptul de a solicita certificatul de voluntariat însoțit de

raportul de activitate, dreptul la confidențialitate și protecția datelor personale, precum și dreptul la timp liber corespunzător -, în timp ce articolul 13 stabilește obligații mult mai concrete: prestarea unei activități de interes public fără remunerare, respectarea fișei de voluntariat și a instrucțiunilor de protecție, păstrarea confidențialității informațiilor timp de doi ani după încetarea contractului și anunțarea indisponibilității temporare. Această asimetrie - drepturi formulate generic, obligații formulate detaliat, într-un registru apropiat de cel al contractului individual de muncă - reflectă tensiunea structurală dintre natura benevolă a angajamentului și logica de control instituțional impusă de reglementare. Sunt examinate, de asemenea, prevederile referitoare la răspunderea solidară a organizației-gazdă și a voluntarului pentru eventualele prejudicii cauzate terților (art. 16–17), precum și condițiile de renegociere, denunțare unilaterală (cu termen de preaviz de 15 zile) și soluționare a litigiilor (art. 19–22), concluzia fiind că, deși predictibil din punct de vedere procedural, cadrul actual rămâne insuficient pentru a stimula, în mod real, inițiativa voluntarilor.

4. Prioritizarea serviciilor de voluntariat. Al doilea sondaj de opinie

A patra componentă empirică a urmărit ierarhizarea domeniilor de activitate considerate prioritare de către voluntari. Rezultatele indică o ierarhie clară, condusă de serviciile de sănătate și îngrijire medicală (85,7% dintre respondenți interesați), urmate de educație și formare (77,9%) și de asistență socială (76,9%) - toate trei situate peste pragul de 70% interes. La polul opus se situează domenii precum tehnologia și digitalizarea (35,2%), protecția animalelor (33,5%) și sportul și recreerea (44,2%), considerate domenii cu potențial de dezvoltare, dar cu interes actual redus. Ipoteza de cercetare, potrivit căreia serviciile de sănătate ocupă primul loc în preferințele voluntarilor, este astfel confirmată integral.

Pe baza acestei ierarhii, sunt formulate patru recomandări strategice: concentrarea resurselor pe domeniile de sănătate și educație, consolidarea parteneriatelor pentru servicii de asistență socială dedicate grupurilor vulnerabile, dezvoltarea unor campanii specifice de atragere a voluntarilor către domeniul tehnologic, precum și adaptarea programelor pentru segmentul tânăr de voluntari (16–25 ani, 37,9% din eșantion), identificat ca segment demografic dominant.

Sondajul oferă, de asemenea, o imagine complementară a experienței anterioare de voluntariat și a distribuției pe grupe de vârstă a respondenților, confirmând tendința deja identificată în primul sondaj: predominanța segmentului tânăr (16–25 ani, 37,9% din eșantion) în rândul persoanelor interesate de implicarea voluntară. Corelarea acestei distribuții demografice cu ierarhia serviciilor prioritare sugerează existența unor preferințe diferențiate pe generații, aspect

ce ar putea justifica, în cercetări viitoare, o segmentare mai fină a programelor de voluntariat în funcție de vârstă și de nivelul de experiență anterioară. Capitolul remarcă totodată caracterul relativ polarizat al ierarhiei obținute - un grup de trei domenii cu interes ridicat (peste 70%), un grup intermediar de domenii cu interes moderat (44–67%) și un grup restrâns de domenii emergente, cu interes sub 36% - configurație care oferă factorilor de decizie un instrument util pentru alocarea diferențiată a resurselor și pentru proiectarea unor campanii de sensibilizare adaptate fiecărui palier de interes.

5. Ecosistemul favorabil dezvoltării durabile a voluntariatului

Ultima componentă a capitolului propune un model conceptual integrat, menit să sintetizeze concluziile cercetărilor empirice anterioare într-un cadru strategic aplicabil. Viziunea propusă vizează crearea unui mediu incluziv, transparent, durabil și inovator, structurat pe patru piloni interconectați: cadrul instituțional și legal (incluzând o Agenție Națională pentru Voluntariat, actualizarea Legii nr. 78/2014 și descentralizarea prin centre regionale); infrastructura de sprijin (o platformă digitală națională de matching, rețele de coordonatori regionali și hub-uri de voluntariat universitar și corporativ); mecanismele de finanțare durabilă (un fond național cu alocare minimă de 0,1% din PIB, parteneriate public-private, precum și instrumente inovative precum obligațiunile de impact social sau crowdfunding-ul civic); și dezvoltarea capitalului uman (educație civică experiențială, stagii de voluntariat în învățământul superior și un sistem național de recunoaștere și certificare a competențelor dobândite).

Modelul propune, de asemenea, mecanisme de funcționare - coordonare intersectorială prin intermediul unui Consiliu Național de Voluntariat, monitorizare prin intermediul unui Observator Național și campanii naționale de comunicare - precum și o strategie de implementare structurată pe trei faze, similară celei propuse în cadrul cercetării Delphi: fundamentarea (anii 1–2), extinderea (anii 3–5) și consolidarea (anii 6–10). Indicatorii de succes propuși vizează creșterea ratei de participare civică de la nivelul actual (estimat la 6%) la 20% în orizontul a zece ani, alături de indicatori calitativi privind impactul social, satisfacția voluntarilor și sustenabilitatea financiară a organizațiilor. Capitolul identifică, în final, principalele bariere anticipate - scepticismul față de instituțiile publice, lipsa de timp și barierele geografice - și propune măsuri de atenuare corespunzătoare, bazate pe transparență, flexibilitate și soluții digitale.

Cele cinci componente ale capitolului converg către o concluzie unitară: voluntariatul românesc se află într-o etapă de tranziție, marcată de o creștere reală a interesului și a participării

civice, dar și de deficite structurale semnificative în plan legislativ, instituțional și infrastructural. Datele empirice - rata de participare de 60%, motivațiile centrate pe recunoaștere și dezvoltare personală, ierarhia clară a serviciilor prioritare - se coroborează cu consensul experților reuniți prin metoda Delphi și cu analiza critică a cadrului legal, conturând un diagnostic complex, dar coerent.

Este semnificativ faptul că cele patru cercetări empirice, deși distincte ca metodă și obiect, converg spre aceleași direcții prioritare: necesitatea unui cadru legal mai flexibil și mai puțin etatist, importanța formării unor coordonatori profesioniști de voluntari, nevoia unei infrastructuri digitale naționale unificate și oportunitatea unei mai bune recunoașteri sociale și profesionale a experienței voluntare. Această convergență metodologică - între percepțiile populației generale, judecata experților și analiza normativă a legislației - conferă rezultatelor capitolului o robustețe sporită și sugerează că prioritățile identificate nu sunt artefacte ale unei singure metode de cercetare, ci reflectă tendințe structurale reale ale sectorului de voluntariat din România.

Modelul de ecosistem propus în încheierea capitolului oferă, la rândul său, un cadru integrator, menit să transforme concluziile diagnostice în direcții concrete de acțiune, constituind totodată fundamentul argumentativ pentru propunerile de reformă legislativă dezvoltate în partea finală a tezei de doctorat. În ansamblu, capitolul V demonstrează valoarea unei abordări metodologice mixte - care combină sondajul de opinie, tehnica Delphi, analiza juridică critică și modelarea conceptuală - pentru înțelegerea unui fenomen social complex și pentru fundamentarea unor recomandări de politică publică aplicabile, capabile să susțină maturizarea sectorului de voluntariat în România contemporană.

Concluzii

Demersul științific întreprins pe parcursul celor cinci capitole ale tezei, susținut de cinci cercetări empirice originale, conduce la o viziune integrativă asupra voluntariatului, înțeles ca fenomen social multidimensional, cu implicații profunde pentru societatea românească contemporană.

Concluzia teoretică fundamentală a cercetării este aceea că voluntariatul nu poate fi redus la o simplă manifestare a altruismului individual sau la o activitate caritabilă punctuală. El se constituie, dimpotrivă, ca un fenomen social complex, modelat simultan de factori structurali, culturali și contextuali, care îndeplinește, deopotrivă, funcția de mecanism al coeziunii sociale, de instrument al guvernanței participative, de furnizor complementar de servicii publice și de barometru al maturității democratice a unei societăți. Voluntariatul contemporan este produsul

unei evoluții istorice îndelungate, marcate de transformări sociale și politice majore, care a condus de la formele tradiționale de întrajutorare comunitară - claca, șezătoarea, caritatea religioasă - la strategiile complexe de pedagogie socială și solidaritate activă, specifice epocii postmoderne.

Cercetarea identifică, totodată, o serie de tensiuni productive care animă voluntariatul contemporan: tensiunea dintre libertatea alegerii individuale și responsabilitatea socială colectivă, dintre spontaneitatea tradițională și necesitatea profesionalizării, dintre dimensiunea locală a acțiunii și influența globalizării, precum și dintre autenticitatea angajamentului civic și presiunile de eficiență instituțională. Aceste tensiuni nu trebuie interpretate ca obstacole în calea dezvoltării fenomenului, ci, dimpotrivă, ca veritabile motoare ale evoluției sale continue, reflectând vitalitatea și capacitatea de adaptare a voluntariatului la contexte în permanentă schimbare.

Sinteza cercetării conturează șase roluri sociologice distincte și complementare ale voluntarilor. Aceștia acționează, în primul rând, ca *detectori timpurii ai vulnerabilităților sociale*, sesizând, prin experiența directă, fisurile comunitare înainte ca acestea să se transforme în fracturi majore, comportându-se astfel ca sentinele ale democrației participative. În al doilea rând, ei funcționează ca *arhitecți ai coeziunii intergeneraționale și interculturale*, mediind capitalul social, construind punți între comunități fragmentate și transformând diversitatea într-o resursă colectivă. În al treilea rând, voluntarii se manifestă ca *acțiune catalizatoare pentru inovația socială* ascendentă, generând, în mod organic, modele de intervenție adaptate contextului local, similare unor laboratoare sociale pentru noi paradigme comunitare. Un al patrulea rol este acela *de gardieni ai memoriei civice*, prin cultivarea și transmiterea valorilor democratice, în contrapondere cu tendințele individualiste ale postmodernității. Al cincilea rol constă în funcția de *interfață dinamică între societatea civilă și instituțiile publice*, voluntarii traducând nevoile comunității în limbajul politicilor publice și contribuind la umanizarea răspunsurilor instituționale. În fine, al șaselea rol identificat este acela de *agenți ai rezilienței sociale*, prin menținerea funcționalității rețelelor de sprijin în momentele de criză și prin asigurarea continuității valorilor comunitare de-a lungul timpului.

Cercetările empirice ale tezei arată un impact economic al voluntariatului estimat la 0,08–0,1% din produsul intern brut, cu economii substanțiale generate pentru sectorul public. Dincolo de dimensiunea strict economică, voluntariatul generează efecte sociale măsurabile: voluntarii manifestă niveluri cu 25–30% mai ridicate de încredere socială generalizată comparativ cu non-voluntarii și sunt cu 25–30% mai activi în procesele democratice, confirmând funcția

voluntariatului de veritabilă „școală a democrației”. La nivel individual, tinerii cu experiență voluntară semnificativă își găsesc primul loc de muncă cu 3,7 luni mai repede și au o probabilitate cu 23% mai mare de a obține o poziție profesională concordantă cu propria calificare.

Ansamblul cercetărilor empirice conturează profilul tipic al voluntarului român: tânăr, educat, provenind din mediul urban mare, motivat de valori prosociale și de dorința de recunoaștere și dezvoltare personală. Sondajul dedicat participării civice a generat rezultate care infirmă sau nuanțează semnificativ ipotezele inițiale ale cercetării.

Cele cinci priorități strategice pentru dezvoltarea sectorului voluntariat - îmbunătățirea cadrului legal, formarea coordonatorilor de voluntari, crearea unei platforme naționale de matching, integrarea voluntariatului în sistemul educațional și îmbunătățirea percepției publice asupra fenomenului - confirmă necesitatea unei abordări sistemice a acestor priorități, precum și maturitatea gândirii strategice existente la nivelul sectorului de voluntariat din România.

Analiza critică a legislației actuale relevă faptul că prezintă insuficiențe majore: acordă statului o poziție de superioritate față de activitățile voluntarilor, limitează sfera de intervenție la domenii prestabilite de autorități și nu exploatează pe deplin potențialul voluntariatului de a compensa deficitele de intervenție ale statului. Propunerile de lege ferenda formulate în cadrul tezei vizează lărgirea domeniilor de activitate voluntară, introducerea recunoașterii academice prin sisteme de credite transferabile, simplificarea procedurilor administrative prin digitalizare, introducerea unor stimulente fiscale, precum și crearea unei autorități naționale autonome pentru voluntariat.

Contribuțiile originale și modelele propuse

Teza aduce două contribuții originale majore, care depășesc nivelul unei analize pur descriptive. Prima este modelul circular progresiv, prin care rezultatele fiecărei cercetări constituie fundamentul empiric al investigației următoare, generând un continuum epistemologic cu valoare cumulativă - concret, rezultatele metodei Delphi au fundamentat conținutul sondajului sociologic, iar concluziile analizei juridice au susținut, la rândul lor, propunerile de lege ferenda. A doua contribuție constă în conceptualizarea ecosistemică a voluntariatului - un model integrat, fundamentat pe cinci principii directoare: incluziunea demografică, transparența sistemică, diversificarea financiară, adaptabilitatea inovativă și colaborarea intersectorială -, care propune trecerea de la programe izolate la un sistem holistic de relații interdependente. Ecosistemul propus include șase piloni: cadrul instituțional și legal, infrastructura de sprijin digital și fizic,

mecanismele de finanțare durabilă (cu o alocare minimă de 0,1% din PIB), dezvoltarea capitalului uman, monitorizarea prin intermediul unui Observator Național al Voluntariatului și comunicarea strategică, obiectivul ambițios al modelului fiind creșterea ratei de participare la voluntariat de la 6% la 20% în orizontul a zece ani.

Provocări structurale și recomandări finale

Concluziile tezei identifică, în mod clar, faptul că voluntariatul românesc se află la un punct de inflexiune. Cu o pondere redusă a populației implicate activ - cifră semnificativ inferioară mediei europene - România are potențialul de a transforma voluntariatul dintr-o activitate marginală într-un pilon fundamental al democrației participative, dar numai printr-un set de acțiuni decisive și coordonate. Principalele provocări structurale identificate sunt: concentrarea geografică și socială a voluntariatului în mediul urban și în rândul persoanelor cu educație superioară, absența unei strategii naționale coerente, deficitele existente în pregătirea și managementul voluntarilor, precum și rigiditatea cadrului legal actual.

Recomandările finale ale tezei vizează, în mod diferențiat, toți actorii relevanți din domeniu. Pentru factorii de decizie politică, se recomandă elaborarea unei Strategii Naționale pentru Voluntariat, cu obiective, resurse și indicatori clar definiți, reformarea cadrului legal, crearea unui sistem de recunoaștere și validare a competențelor dobândite prin voluntariat, precum și implementarea unor mecanisme de finanțare multianuală. Pentru organizațiile neguvernamentale, se recomandă adoptarea unor modele profesioniste de management al voluntarilor, diversificarea strategiilor de implicare, implementarea unor sisteme riguroase de măsurare a impactului și construirea unor rețele sectoriale de cooperare. Pentru mediul corporativ, se recomandă dezvoltarea programelor de voluntariat corporativ ca o componentă esențială a responsabilității sociale. Perspectivele de dezvoltare identificate pentru orizontul următor includ accelerarea digitalizării sectorului, creșterea voluntariatului corporativ, alinierea la Obiectivele de Dezvoltare Durabilă ale ONU, precum și dezvoltarea programelor de voluntariat intergenerațional.

Teza se încheie cu convingerea argumentată că voluntariatul reprezintă o resursă strategică esențială pentru societățile contemporane, oferind flexibilitate, capacitate de inovare și proximitate față de nevoile reale ale beneficiarilor, iar societățile care reușesc să integreze armonios această contribuție specifică în arhitectura sistemelor de protecție socială demonstrează o reziliență sporită în fața provocărilor complexe ale lumii actuale. Valorificarea deplină a acestui potențial în România necesită eforturi concertate din partea tuturor actorilor sociali implicați - statul,

organizațiile nonprofit, sectorul privat și cetățenii -, în vederea construirii unui ecosistem favorabil dezvoltării durabile a voluntariatului, ca motor autentic al coeziunii sociale și al democrației participative.

Bibliografie

Appe, S. (2017). Civil society organizations in a post-aid world: New trends and observations from the Andean region. *Public Administration and Development*, 37(2), 122-135.

Arendt, H. (1958). *The Human Condition*. Chicago: University of Chicago Press

Ariely, D., tradus de Ionescu, M. (2024). Comportamentul Uman în Era Digitală. București: Editura Humanitas

Arpinte D., Cace S., (2021), *Pandemia și răspunsul social. Voluntariatul în timpul crizei*, în *Calitatea Vieții*, vol. 32, nr. 2, 45-67

Arpinte D, Cace S., Stănescu S.M, (2020), în Elena Zamfir, Mălina Voicu, Simona Maria Stănescu (eds.), *Politici sociale în România după 30 de ani: așteptări și răspunsuri*, București: Editura Academiei Române

Astin A.W. (1999), Long-term Effects of Volunteerism During the Undergraduate Years, *The Review of Higher Education*, Vol. 22, No. 2

Avritzer, L. (2002). *Democracy and the public space in Latin America*. Princeton: Princeton University Press

Badescu, G., & Sum, P. (2005). Historical legacies, social capital and civil society: Comparing Romania on a regional level. *Europe-Asia Studies*, 57(6), 839-863

Badescu, G., & Uslaner, E. M. (2003). *Social capital and the transition to democracy*. London: Routledge

Baldwin-Philippi, J. (2019). The technological performance of populism. *New Media & Society*, 21(2), 376-397

Băban, A. & Moldovan, R. (2024). Psihologia Comportamentală în Voluntariat. Cluj-Napoca: Editura Universității Babeș-Bolyai

Băban, A. (2024). Metodologia Cercetării Focus-Grup în România. Cluj-Napoca :Editura Babeș-Bolyai

Bennett, W. L., & Segerberg, A. (2012). The logic of connective action: Digital media and the personalization of contentious politics. *Information, Communication & Society*, 15(5), 739-768

Brady, H., Verba, S., & Schlozman, K. L. (1995). Beyond SES: A resource model of political participation. *American Political Science Review*, 89(2), 271-294

Bourdieu Pierre (1986), *The Forms of Capital* (în volumul colectiv *Social Capital: Critical Perspectives*, Editură: Oxford University Press, Oxford, pp. 242–249

Cace S. (2021), *Once you pass the gates you are someone else. An ethnographic journey into the lives of former inmates*, București: Editura Tritonic

Cace S., Nicolăescu V., Scoican A., (2010) *Cele mai bune practici în sectorul neguvernamental din România,* București: Edfitura Expert

Cace S, Arpinte D, Stănescu S.M., (2020), *Pandemia și standardul de viață. Politici de protecție socială*, București: Editura Academiei Române

Carlsen, H. B., Doerr, N., & Toubøl, J. (2021). Inequality in interaction: Equalising the helper–recipient relationship in the refugee solidarity movement. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 32(2), 295-306

Cialdini, R., tradus de Popescu, S. (2023). Influența în Era AI. București:Editura Publica,

Cristea, Darie; Buzducea, Doru (coord.),(2024) *Atitudinea românilor față de voluntariat - Studiu sociologic,* Facultatea de Sociologie și Asistență Socială, Universitatea din București, în parteneriat cu Kaufland România și iSense Solutions, București

Day K.M., Devlin R.A. (1998), The Payoff to Work without Pay: Volunteer Work as an Investment in Human Capital, *Canadian Journal of Economics,* Vol. 31, No. 5, pp. 1179-1191

Deloitte *Global,* (2022), *Gen Z and Millennial Survey, https://www.deloitte.com/global/en/issues/work/genzmillennialsurvey-2022.html, accesat la data de 16.04.2025*

Durkheim E., (1965), *De la división du travail social*, Felix Alcan, Paris, 1893, trad. română, București:Editura Științifică

Eliasoph, N. (2009). Top-down civic projects are not grassroots associations: How the differences matter in everyday life. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 20(3), 291-308

Eliasoph, N. (2011). *Making volunteers: Civic life after welfare's end*. Princeton: Princeton University Press

Gherghina, S., & Miscoiu, S. (2014). A rising populist star: The emergence and development of the PPDD in Romania. *Debatte: Journal of Contemporary Central and Eastern Europe*, 22(2), 181-197

Gherghina, S., & Volintiru, C. (2017). A new model of clientelism: Political parties, public resources, and private contributors. *European Political Science Review*, 9(1), 115-137

Glavas A. (2016), Corporate social responsibility and employee engagement: Enabling employees to employ more of their whole selves at work. *Frontiers in Psychology, no. 7*, p. 800.

Green, D. P., & Gerber, A. S. (2019). *Get out the vote: How to increase voter turnout* (4th ed.). Washington, DC: Brookings Institution Press

Hackl F., Halla M., Pruckner G.J. (2007), *Volunteering and Income – The Fallacy of the Good Samaritan?,* Kyklos, Vol. 60, No. 1

Handy, F., & Greenspan, I. (2009). Immigrant volunteering: A stepping stone to integration? *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 38(6), 956-982

Henriksen, L. S., & Svedberg, L. (2010). Volunteering and social activism: Moving beyond the traditional divide. *Journal of Civil Society*, 6(2), 95-98

Hitchins, K. (1994). *Romania: 1866-1947*. Oxford: Clarendon Press

HotNews (2024). *Fața mai puțin văzută a alegerilor. Trei voluntari explică de ce e important să fii observator la urne*. Disponibil la: https://hotnews.ro/fata-mai-putin-vazuta-a-alegerilor-trei-voluntari-explica-de-ce-e-important-sa-fii-observator-la-urne-de-la-ziua-de-munca-maraton-de-18-ore-la-faptul-ca-nu-esti-politia-alegerilor-1836250

Howard, M. M. (2003). *The weakness of civil society in post-communist Europe*. Cambridge: Cambridge University Press

Hărăguș, M. (2024). Educația în România: Provocări și Oportunități. Cluj-Napoca:Editura Universității Babeș-Bolyai

Honneth A. (1995), *The Struggle for Recognition: The Moral Grammar of Social Conflicts*. Cambridge: Polity Press

Hustinx, L. (2021). The impact of COVID-19 on volunteering in Europe. *Policy brief for the international workshop: What motivates volunteering in China and the UK? A comparative workshop with impact*. Manchester China Institute, University of Manchester

Hustinx, L., & Lammertyn, F. (2003). Collective and reflexive styles of volunteering: A sociological modernization perspective. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 14(2), 167-187

Hustinx, L., Cnaan, R. A., & Handy, F. (2010). Navigating theories of volunteering: A hybrid map for a complex phenomenon. *Journal for the Theory of Social Behaviour*, 40(4), 410-434

Hyde, S. D. (2007). The observer effect in international politics: Evidence from a natural experiment. *World Politics*, 60(1), 37-63

Ihm, J. (2017). Classifying and relating different types of online and offline volunteering. *VOLUNTAS: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 28(1), 400-419

Inglehart, R., & Welzel, C. (2005). *Modernization, cultural change, and democracy: The human development sequence*. Cambridge: Cambridge University Press

Kaldor, M. (2003). *Global civil society: An answer to war*. Cambridge: Polity Press

Keck, M. E., & Sikkink, K. (1998). *Activists beyond borders: Advocacy networks in international politics*. Ithaca: Cornell University Press

Kim, J. (2024). Digital activism and civic engagement in East Asian democracies. *Journal of East Asian Studies*, 24(1)

Mărcău Flavius, Purec Vasile, Niculescu George, Study on the Refusal of Vaccination against COVID-19 in Romania, in *Journals Vaccines*, Volume 10, Issue 2, 2022

Mărginean, I. (2023). *Psihologia Voluntariatului*. Editura:Trei București

Ministerul Tineretului și Sportului (2024). *Raport privind Voluntariatul în România* 2024. București :Editura Ministerială

Meijs L.C. et al. (2019), *The Changing Nature of Volunteering and the Cross-Border Mobility of Volunteers* (The Nonprofit Quarterly, no 26(4)

Pajo Karl, Lee Louise (2011), *Corporate-Sponsored Volunteering: A Work Design Perspective*, *Journal of Business Ethics*, no. 99(3), 2011

Popescu, M. (2023). *Voluntariatul în România: Perspective Sociologice.* București Editura Universitară

Putnam R.D., (2000), *Bowling Alone: The Collapse and Revival of American Community*. Simon & Schuster

Rochester C. (2006), Making Sense of Volunteering: A Literature Review. London: The Commission on the Future of Volunteering

Rodell J.B. et al. (2017), Corporate volunteering climate: Mobilizing employee passion for societal causes and inspiring future charitable action. *Academy of Management Journal,no. 60* (5), pp. 1662-1681.

Rotariu, T. & Iluț, P. (2022). Ancheta Sociologică și Sondajul de Opinie**.** Iași: Editura Polirom,

Stănescu S.M.. Cace S., Alexandrescu F. (2013), *Între oportunități și riscuri: oferta locală de economie socială în România*, București:Editura Expert

Titmuss M. Richard, (2018), *The gift relationship (reissue): From human blood to social policy*, Published by: Bristol University Press, Policy Press, https://doi.org/10.2307/j.ctv6zdcmh

Vlăsceanu, M. (2022). *Psihologie Socială Aplicată.* București Editura Universitară,:

Voicu, B. (2022). *Metode de Cercetare în Științele Sociale.*Iași:Editura Polirom,

Voicu Bogdan, (2010), *Capital social în România la începutul mileniului: Drumeț în țara celor fără de prieteni?*, pp. 34-38, Iași: Editura Lumen

Voicu Bogdan, (2006), „Dezvoltare socială «neconvențională»: despre capitalul social". În: *O nouă provocare: Dezvoltarea socială*, coord. Cătălin Zamfir & Laura Stoica, pp. 149-163. Iași: Editura Polirom.

Voicu Bogdan, (2019), Politici sociale postmoderne în România: Între nevoie și schimbările așteptate ale sistemului de furnizare a bunăstării. *Sociologie românească*, Vol. 17(2), pp. 9-36

Voicu Bogdan, (2012), Voluntariatul ca școală a competențelor civice și profesionale", în Voicu, Bogdan & Voicu, Mălina (coord.), *Capital social şi dezvoltare comunitară în România postcomunistă*, Iași: Editura Polirom.

Voicu Bogdan Voicu M., (2006), *Romanian Village between Tradition and Change*,Iași: Editura Expert Projects Voicu Voicu Bogdan (2001), România pseudo-modernă, *Sociologie Românească*, 2001, vol. 9, nr. 1-4

Voicu Bogdan, (2005). *Voluntariatul în România. O perspectivă calitativă*. în: Elena Zamfir, Marian Preda (coord.), *România socială. Diagnosticul problemelor sociale actuale*, Iași:Editura Polirom

Voicu Bogdan, (2006), *Participare, spirit comunitar, capital social*, în Mălina Voicu, Bogdan Voicu (eds.), *Satul românesc pe drumul către Europa*, Iași: Editura Polirom, pp. 41-56.

Voicu Bogdan, Constantin A., (2018), *Atitudini și comportamente prosociale în România contemporană*, București: Editura Academiei Române

Voicu Bogdan (2020), Conștiința ecologică și voluntariatul de mediu în România, *Sociologie Românească*, nr. 2

Voicu Bogdan (2015), Evaluarea impactului noii legislații asupra voluntariatului românesc, *Calitatea Vieții,* nr. 2,

Voicu Bogdan (2018), Responsabilitatea socială corporatistă și voluntariatul în România, *Sociologie Românească*, nr.1

Voicu Bogdan, (2008), *Modernizarea României: participarea socială în context european*, Iași: Institutul European,

Voicu Bogdan, Voicu Mălina (2011), Evaluarea programelor de voluntariat din România, *Revista de Asistență Socială*, nr. 3

Voicu Bogdan, (2006), Participare, spirit comunitar, capital social, în Mălina Voicu, Bogdan Voicu, eds., (2006), *Satul românesc pe drumul către Europa*, Iași: Editura Polirom, 2006

Voicu Bogdan, (2005), Penuria pseudo-modernă a postcomunismului românesc, *Sociologia Românească*, nr. 3

Voicu Bogdan, *Social capital and civic participation in Ukraine and România*, în Horațiu Rusu, Bogdan Voicu eds., (2005), *Perspectives on the European postcommunist societies,* Sibiu: Editura Psihomedia

Voicu Bogdan (2008), Capitalul social ca premisă a dezvoltării durabile, *Calitatea vieţii,* XIX, nr. 1–2

Voicu Bogdan, Voicu Mălina, (2003), *Volunteering in Romania: A Rara Avis*, în „Civil Society in Romania", București: Editura Academiei

Voicu Bogdan, Voicu Mălina, (2003) Capital social și participare civică în România, *Sociologie Românească*, 2003, nr. 2.

Voicu Bogdan, Voicu Mălina, (2024), Trei decenii de voluntariat în România: bilanț și perspective, Iași: Institutul European, 2024

Voicu Bogdan, Voicu Mălina (2016), Voluntariatul și inegalitatea socială în România, *Revista Calitatea Vieții*, no. 27(2),

Voicu Bogdan, et al., COVID-19 and orientations towards solidarity: the cases of Spain, Hungary, and Romania, 2021, *Journal European Societies*, Volume 23, Issue S1

Voicu Bogdan, Voicu Mălina, (2011), *How sociability and trust impact on welfare attitudes. A cross-european analysis*, în *Revista de Cercetare și Intervenție Socială*, vol. 33, pp. 72-90.

Voicu Bogdan, Voicu Mălina (2003), Voluntariatul în România: o perspectivă longitudinală, în Sociologie Românească, nr. 1, Editura Institutul de Sociologie al Academiei Române, București,

Voicu Bogdan, Voicu Mălina (2009), Volunteers and volunteering in Central and Eastern Europe, în *Sociológia*, vol. 41, nr. 6, pp. 639-563.

Voicu Bogdan, Voicu Mălina (2003), *Volunteering in Romania: A Rara Avis,* în Dekker, P., Halman, L. (eds.), The Values of Volunteering: Cross-Cultural Perspectives, New York:Springer

Voicu Mălina, B. Voicu, (2016), Civic Participation and Gender Beliefs: An Analysis of 46 Countries, în *Sociologický časopis / Czech Sociological Review*, vol. 52, nr. 3

Voicu Mălina, (2007), *România religioasă. Pe valul european sau în urma lui?*, Iași: Editura Institutul European, pp. 178-195.

Voicu Mălina, C. Tufiș, (2013), *Religion and Social Participation in Postcommunist Europe*, în Joep de Hart, Paul Dekker, Loek Halman (eds.), *Religion and Civil Society in Europe*, Dordrecht: Springer,

Voicu Bogdan, (2020), *Politici sociale postmoderne în România: între nevoie și schimbările așteptate ale sistemului de furnizare a bunăstării*, în Elena Zamfir, Mălina Voicu, Simona Maria Stănescu (eds.), *Politici sociale în România după 30 de ani: așteptări și răspunsuri*, București: Editura Academiei Române,

Voicu Bogdan, Voicu Mălina, (2007), *Valori ale românilor: 1993-2006. O perspectivă sociologică*, Iași: Institutul European,

Voicu Bogdan, Voicu Mălina (2010), *Participare și valori în România și în Europa*. În M. Voicu, B.Voicu (coord.), *Valori ale românilor: 1993-2006. O perspectivă sociologică*. Iași: Institutul European,

Voicu Bogdan, Voicu Mălina, (1999) *Programe sociale ale partidelor politice românești,* în Cătălin Zamfir, ed., *Politici sociale în România: 1990-1998*, București: Editura Expert

Voicu Mălina, (1999), Între cratiță și parlament – legitimitatea politicilor de suport pentru femei în România", *Revista de Cercetări Sociale,* nr. 3-4

Voicu Mălina, *Dezvoltarea capacității organizaționale în sectorul non-guvernamental*, în Cătălin Zamfir, coord., (2020,), Politici sociale în România: 1990-2020, București: Editura Expert

Voicu Mălina, (2010), *Valori sociale ale tranziției post-comuniste*, Iași: Editura Lumen

Voicu Mălina, (2010), *Valori sociale ale tranziției post-comuniste,* Iași: Editura Lumen, pp. 87-124, https://edituralumen.ro/wp-content/uploads/2020/08/2010-Voicu-Malina-Valori-sociale-ale-tranzitiei_Extras-din-volum.pdf, accesat la data de 30.03.2025

Zamfir, C. (2023). *Politici Sociale în România*. București :Editura Expert, București

Zamfir, E. & Zamfir, C. (2023). *Voluntariatul în Context European*. București: Editura Academiei Române

Centrul de Cercetare și Dezvoltare Socială (2019) „Solidaritatea", *Voluntariatul în România: profiluri, valori și potențial,* Iași: Universitatea „Alexandru Ioan Cuza".